

Наталія Дячук

Полтава

ВИХОВНА СУТНІСТЬ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Пріоритетами сучасної загальної музичної освіти в Україні є формування музичної культури, виховання естетичного смаку, збагачення емоційно-естетичного досвіду, ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні молодого покоління. Розвиток здатності сприймати та інтерпретувати музичні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки, судження, оцінки відбувається в процесі художньо-педагогічного аналізу на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі [6]. Саме під час аналізу учні набувають знання та навички, необхідні для повноцінного емоційного переживання й глибокого розуміння музики.

Згідно з концепцією О. Рудницької, аналіз музичних творів є другою складовою структури музичного сприйняття особистості. Якщо первинне ознайомлення слухача з твором мистецтва є сенсорним, спрямованим на загальне орієнтування, вироблення елементарних уявлень про елементи художньої форми, тематику, настрій, то аналіз твору пов'язаний з переходом від перцепції до усвідомлення виразно-сміслових значень музичної форми [8]. Зміст музичного твору закріплений у системі сталих звукових утворень (ладових, ритмічних та ін.). На думку Б. Асаф'єва, їх специфічні й стабільні поєднання є своєрідним "інтонаційним словником" конкретної музичної епохи [2]. Джерелом таких усталених музичних значень є суспільно-історична практика, певне культурне середовище.

Під час аналізу музичного твору важливо розвивати навички учнів аналізувати музичну мову, порівнювати твір із різними художніми явищами, застосовувати дані про соціально-історичний мистецький фон, особливості творчості композитора тощо. Даний процес потребує високої духовної активності

сприймаючого, проявів його світогляду, інтересу до музичної культури в цілому та залежить від рівня його художньо-естетичної освіченості, яка детермінує цілісність сприйняття та міру його адекватності [8]. Б. Асаф'єв вважав, що «найважливішим музично-педагогічним завданням є розвиток звукових (слухових) навичок, які допомагають вільно орієнтуватися і у власне музичній природі слухових образів (ритм, динаміка, хода або темп, колорит або тембр), і в емоційному смислі (насиченості) їх, і в символіці вираження і зображення (звукозапис)" [2, 61].

В контексті сучасного музичного виховання, учитель музики, який аналізує і розкриває учням зміст і структуру музичного твору, повинен співвідносити свої педагогічні наміри з пізнавально-творчими можливостями учнів. На думку О. Ростовського, аналіз музичного твору, який проводиться із школярами, є аналізом саме художньо-педагогічним. Художнім – тому, що аналізуються закономірності мистецького твору; педагогічним – тому, що проводиться з урахуванням завдань музичного виховання, вікових особливостей та рівня музичного розвитку школярів. Науковий аналіз музичного твору і навчання дітей аналізу музики на уроках музичного мистецтва в школі – явища різні. Перше стосується музикознавства, друге – педагогіки. Педагогічний аналіз спирається на музикознавчий, але не тотожний йому. Його мета – співвіднести емоційно-образний зміст музичного твору з інтересами і можливостями слухачів, сприяти естетичному осягненню твору, реалізувати виховну й пізнавальну функції музичного мистецтва в їх єдності.

Художньо-педагогічний аналіз відбувається у формі співбесід з учнями, у яких Д. Кабалевський виділяв три взаємопов'язані моменти: перший – чітко поставлене вчителем завдання; другий – поступове, спільне з учнями, вирішення цього завдання; третій – остаточний висновок, зробити який мають самі учні. На основі аналізу на уроці відбувається послідовне, систематичне прилучення школярів до музики, розуміння ними її особливостей [4; 7].

У музично-педагогічній теорії проблема аналізу музичних творів у загальноосвітній школі широко досліджено у багатьох працях О. Апраксіної, Б. Асаф'єва, Н. Гродзенської, Д. Кабалевського, В. Остроменського, О. Ростовського, О. Рудницької, В. Шацької та ін. В музичній педагогіці склалася

обґрунтована система поглядів на дану проблему, вивчення яких дає можливість зробити висновок, що змістом художньо-педагогічного аналізу є: відношення до музичного мистецтва як явища, що спостерігається, а не вивчається [2]; оволодіння музичними знаннями у якості необхідного дидактичного засобу формування естетичного ставлення [7]; опора на усвідомлення об'єктивних властивостей музики та її виразних засобів, зв'язок з ідейною суттю творів, їх емоційним змістом [5]; розкриття сутності музичного полотна від загальної характеристики до деталей і окремих виразних засобів [5; 9]; уникнення формального розгляду окремих виразних засобів, їх констатації ізольовано від емоційно-образного змісту музичного твору [4; 7]; правильність інформації про опус, виключення його спрощення, підміни власне музичних відомостей побутовими прикладами, далекими від музики [1;5]; підтвердження музичного тексту художньою характеристикою, паралелями з інших видів мистецтва [1]; активізація рефлексивного мислення школярів [8; 9]; діалогічна природа, варіативність запитань та відповідей, зіткнення думок, обґрунтування своїх вражень, колективна співтворчість учителя та учнів, формулювання спільної художньої концепції музичного твору [3; 4].

Найважливішими завданнями художньо-педагогічного аналізу, які постають перед вчителем на уроці музичного мистецтва є формування у школярів установки на аналіз твору в процесі слухання та озброєння методикою його інтерпретації. В результаті колективної творчої взаємодії учителя та учнів поглиблюється сприймання музичного мистецтва учасників музичної комунікації, виховується слухацька культура та здатність сприймати прекрасне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. пособие. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.
2. Асафьев Б. В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. – 2-е изд. – Л.: Музыка, 1973. – 144 с.
3. Гродзенская Н.Л. Школьники слушают музыку. – М.: Просвещение, 1969. –

77 с.

4. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
5. Локшин Д., Давыдова Е., Шацкая В. Уроки пения в 7-8-х классах. – Л.: Госиздат, 1962. – 228 с.
6. Програма Міністерства Освіти і Науки України для загальноосвітніх шкіл. Музичне мистецтво. – К.:Перун, 2005
7. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.-метод. Посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
8. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
9. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. – М : Педагогика, 1975. – 197 с.